XOTIN-QIZLAR TA’LIMINI RIVOJLANTIRISHDA ILG‘OR XORIJIY TAJRIBA: QIYOSIY-PEDAGOGIK YONDASHUVLAR VA O‘ZBEKISTON TA’LIM TIZIMIGA

Yakubova Dinora Isakovna
Namangan davlat pedagogika instituti Mustaqil tadqiqotchisi
https://orcid.org/0009-0007-0297-7228
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.23914022

Annotatsiya

Mazkur tezisda xotin-qizlar ta’limini rivojlantirishning xalqaro tendensiyalari, ilg‘or xorijiy tajribaning pedagogik xususiyatlari hamda samarali ta’lim mexanizmlarini O‘zbekiston ta’lim tizimiga integratsiyalash imkoniyatlari qiyosiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: xotin-qizlar ta’limi, gender tengligi, qiyosiy pedagogika, xorijiy tajriba, ta’lim integratsiyasi, uzluksiz ta’lim, raqamli kompetensiya, mentorlik, kasbiy rivojlanish.

Аннотация

В тезисе проводится сравнительно-педагогический анализ международных тенденций развития образования женщин, передового зарубежного опыта и возможностей интеграции эффективных образовательных механизмов в систему образования Узбекистана.

Ключевые слова: образование женщин, гендерное равенство, сравнительная педагогика, зарубежный опыт, интеграция образования, непрерывное обучение, цифровые компетенции, наставничество, профессиональное развитие.

Abstract

This paper presents a comparative pedagogical analysis of international trends in women’s education, advanced foreign practices, and opportunities to integrate effective educational mechanisms into Uzbekistan’s education system.

Keywords: women’s education, gender equality, comparative pedagogy, international experience, educational integration, lifelong learning, digital competencies, mentoring, professional development.

Kirish

Globallashuv, raqamli transformatsiya va bilimlarga asoslangan iqtisodiyotning rivojlanishi ta’lim tizimi oldiga inson kapitalini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish vazifasini qo‘ymoqda. Ushbu jarayonda xotin-qizlarning ta’lim olishi, kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishi, ilmiy faoliyatda ishtirok etishi va jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shishi mamlakatning intellektual salohiyatini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Shu sababli xotin-qizlar ta’limini rivojlantirish masalasini faqat ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash doirasida emas, balki ta’lim sifati, inson huquqlari, kasbiy rivojlanish va barqaror taraqqiyot bilan bog‘liq kompleks pedagogik muammo sifatida o‘rganish zarur.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi* asarida mamlakatni modernizatsiya qilish, inson qadrini ulug‘lash, ta’lim va ilm-fan salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo‘nalishlari yoritilgan [1]. Ushbu strategik qarashlar xotin-qizlarning bilim olishi, kasbiy salohiyatini ro‘yobga chiqarishi va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishi uchun zarur shart-sharoitlarni takomillashtirish masalasini ham dolzarb qiladi.

O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida fuqarolarning qonun oldida tengligi va ta’lim olish huquqi mustahkamlangan [2]. 2019-yil 2-sentabrdagi O‘RQ-562-son “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun esa gender tengligini ta’minlashning muhim huquqiy asoslaridan biridir [3]. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-son Farmonida xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlash, ularning ta’lim olishi, kasbiy tayyorgarligi va ilmiy salohiyatini rivojlantirishga oid chora-tadbirlar belgilangan [4].

Xotin-qizlar ta’limini rivojlantirish xalqaro miqyosda ham barqaror taraqqiyotning muhim sharti sifatida e’tirof etiladi. BMTning 2030-yilgacha mo‘ljallangan Barqaror rivojlanish kun tartibidagi 4-maqsad sifatli va inklyuziv ta’limni ta’minlashni, 5-maqsad esa gender tengligini ta’minlash va barcha xotin-qizlarning huquq hamda imkoniyatlarini kengaytirishni nazarda tutadi [5]. Bu maqsadlar ta’lim siyosatida teng imkoniyatlar, sifatli o‘qitish, ijtimoiy himoya va uzluksiz rivojlanish masalalarini o‘zaro bog‘liq holda hal etish zarurligini ko‘rsatadi.

UNESCOning global ta’lim monitoringiga oid hisobotlarida ta’limdagi gender tafovutlari bilan bir qatorda xotin-qizlarning rahbarlik, ilmiy faoliyat va qarorlar qabul qilishdagi ishtirokini kengaytirish

masalalariga ham e’tibor qaratiladi [6]. Demak, xotin-qizlar ta’limining samaradorligini faqat ta’lim muassasalariga qamrov orqali emas, balki o‘zlashtirish, ta’limni davom ettirish, kasbiy tanlov, ilmiy izlanish va yetakchilik imkoniyatlari orqali ham baholash lozim.

Xotin-qizlar ta’limining nazariy asoslarini o‘rganishda xorijiy olimlarning gender va ta’lim o‘rtasidagi munosabatga oid tadqiqotlari muhim ahamiyatga ega. Sandra Acker ta’lim tashkilotlarida gender munosabatlari va institutsional tuzilmalarning o‘zaro ta’sirini tahlil qilib, tenglik masalasini tashkilot faoliyati va ijtimoiy munosabatlar bilan bog‘liq holda o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi [7]. Nelly P. Stromquist esa xotin-qizlar ta’limini gender tengligi va ijtimoiy o‘zgarishlar bilan bog‘liq holda tadqiq etadi [8]. Mazkur qarashlar ta’limdagi tenglikni huquqiy kafolatlar bilan bir qatorda pedagogik muhit, ijtimoiy qarashlar va institutsional mexanizmlar orqali ham ta’minlash kerakligini anglatadi.

O‘zbekistonda ham xotin-qizlar ta’limi, gender tengligi, ilmiy faollik va ta’limiy imkoniyatlarni kengaytirishga oid ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Jumladan, X.T. Komilovaning xotin-qizlarning ilm-fan taraqqiyotidagi faoliyatiga oid tadqiqoti, A.R. Sadullayevaning talabalarda gender madaniyatni rivojlantirish masalasiga bag‘ishlangan maqolasi hamda U.S. Uktamovaning oliy pedagogik ta’limda talaba-qizlarning tadqiqot va innovatsion kompetensiyalarini rivojlantirishga doir ishi mazkur muammoning dolzarbligini ko‘rsatadi [9; 10; 11].

Tadqiqotning maqsadi — xotin-qizlar ta’limini rivojlantirish bo‘yicha ilg‘or xorijiy tajribani qiyosiy-pedagogik jihatdan tahlil qilish, samarali mexanizmlarni aniqlash va ularni O‘zbekiston ta’lim tizimiga moslashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning vazifalari xalqaro ta’lim yondashuvlarini o‘rganish, xorijiy va milliy ilmiy qarashlarni tahlil qilish, xotin-qizlar ta’limidagi pedagogik hamda institutsional omillarni aniqlash, xorijiy tajribani milliy sharoitga moslashtirish mezonlarini belgilash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotda qiyosiy-pedagogik tahlil, normativ-huquqiy hujjatlarni o‘rganish, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish va tizimli umumlashtirish metodlaridan foydalanildi.

Asosiy qism

Xotin-qizlar ta’limini rivojlantirishning nazariy asoslari inson huquqlari, gender tengligi, ijtimoiy adolat va uzluksiz ta’lim tamoyillariga tayanadi. Ta’lim olish imkoniyatining mavjudligi bilan undan samarali foydalanish imkoniyati bir-biridan farq qiladi. Shu bois ta’lim siyosati xotin-qizlarning ta’limga kirishi bilan bir qatorda, o‘qishni davom ettirishi, sifatli bilim olishi, kasbiy tayyorgarlikdan o‘tishi va egallagan kompetensiyalarini amaliyotda qo‘llashi uchun sharoit yaratishi lozim.

O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni gender tengligini ta’minlashga doir huquqiy munosabatlarni tartibga soladi [3]. Prezidentning PF-87-son Farmonida xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash, ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish va kasbiy salohiyatini oshirishga qaratilgan vazifalar belgilangan [4]. Shuningdek, 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi ta’lim va inson kapitalini rivojlantirishga oid vazifalarni belgilab bergan [12].

Mazkur huquqiy hujjatlarni pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, teng imkoniyatlarni ta’minlash ta’lim muassasalarining kundalik faoliyatida ham namoyon bo‘lishi zarur. Buning uchun o‘quv dasturlari, darsliklar, kasbiy maslahat, ta’lim resurslaridan foydalanish va pedagogik muloqotda barcha ta’lim oluvchilarning qobiliyatlari hamda ehtiyojlarini hisobga olish muhimdir.

MDH ilmiy-pedagogik adabiyotlarida ham shaxsning rivojlanishi, ta’lim muhiti va ijtimoiy munosabatlarning o‘zaro ta’siri muhim nazariy masala sifatida o‘rganilgan. N.K. Krupskayaning pedagogik merosida ta’limning ijtimoiy vazifalari, xotin-qizlarning savodxonligi va ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish masalalari yoritilgan [13]. Zamonaviy gender tadqiqotlarida esa ta’limdagi tenglikni ijtimoiy me’yorlar, institutsional munosabatlar va kasbiy imkoniyatlar bilan bog‘liq holda o‘rganish muhimligi ta’kidlanadi [7; 8].

Shunday qilib, xotin-qizlar ta’limini rivojlantirishning huquqiy va nazariy asoslari o‘zaro uyg‘unlashgandagina teng imkoniyatlarni amaliy ta’lim natijalariga aylantirish mumkin.

Xorijiy tajribani o‘rganishda mamlakatlarning ta’lim siyosati, pedagogik metodlari, o‘qituvchilar tayyorgarligi, raqamli infratuzilmasi va xotin-qizlarni kasbiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini qiyoslash muhimdir. Bunda alohida mamlakat tajribasini to‘liq ko‘chirish emas, balki uning milliy sharoitga mos jihatlarini aniqlash ustuvor vazifa hisoblanadi.

Finlandiya tajribasi. Finlandiya ta’lim tizimi ta’lim sifati, pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi va ta’lim oluvchilarning ehtiyojlariga e’tibor qaratilishi bilan qiyosiy tadqiqotlarda o‘rganiladi. OECDning

Finlandiya ta’lim siyosatiga oid tahlilida ta’lim sifatini ta’minlash, ta’lim muassasalarini boshqarish va o‘quvchilarning rivojlanishiga ko‘maklashuvchi omillar yoritilgan [14].

Mazkur tajribadan olinadigan muhim pedagogik xulosa — teng imkoniyatlarni ta’minlash individual ehtiyojlarni hisobga olish va zarur ta’limiy yordam ko‘rsatishni talab etishidir. O‘zbekiston ta’lim muassasalarida bu yondashuv o‘quvchilar va talabalarning qobiliyatlarini aniqlash, kasbiy qiziqishlarini rivojlantirish hamda o‘zlashtirishdagi qiyinchiliklarni o‘z vaqtida bartaraf etishga yo‘naltirilishi mumkin.

Yaponiya tajribasi. Yaponiya ta’limini qiyosiy o‘rganishda uzluksiz ta’lim, kasbiy rivojlanish, amaliy ko‘nikmalar va ta’lim bilan mehnat bozori o‘rtasidagi bog‘liqlik masalalariga e’tibor qaratish maqsadga muvofiq. Xotin-qizlar ta’limida bu yondashuv qayta tayyorlash kurslari, kasbiy maslahat, moslashuvchan o‘quv dasturlari va ta’lim muassasalari bilan ish beruvchilar hamkorligini rivojlantirish uchun metodik asos bo‘la oladi.

Janubiy Koreya tajribasi. Janubiy Koreya ta’lim tizimini o‘rganishda raqamli texnologiyalar, innovatsion kompetensiyalar va STEM yo‘nalishlarini rivojlantirishga e’tibor berish mumkin. Bunda qizlarning dasturlash, muhandislik, matematika va texnologiyalarga qiziqishini qo‘llab-quvvatlash, raqamli savodxonligini oshirish va ilmiy-amaliy loyihalarda ishtirokini kengaytirish muhim hisoblanadi.

UNICEFning genderga sezgir raqamli ta’limga oid materiallarida raqamli vositalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bilan bir qatorda, mavjud tafovutlarni hisobga olish zarurligi ta’kidlanadi [15]. Shuning uchun raqamli ta’limni rivojlantirish internet va qurilmalardan foydalanish imkoniyatlari, sifatli o‘quv resurslari, pedagogik ko‘mak va raqamli xavfsizlik bilan birgalikda amalga oshirilishi lozim.

Xorijiy tajribaning qiyosiy tahlili quyidagi umumiy xulosalarni shakllantirish imkonini beradi: ta’limdagi tenglikni ta’minlash uchun pedagogik yordam, uzluksiz ta’lim, raqamli kompetensiyalar va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari o‘zaro uyg‘unlashishi zarur. Shu bilan birga, rivojlangan ta’lim tizimlarida ham ayrim kasbiy yo‘nalishlarni tanlashda gender tafovutlari saqlanishi mumkin. Demak, xorijiy tajriba tanqidiy tahlil qilinishi va milliy ehtiyojlar asosida moslashtirilishi lozim.

Xorijiy va milliy ilmiy qarashlarning o‘zaro uyg‘unligi

Xotin-qizlar ta’limini rivojlantirish masalasini chuqurroq anglash uchun xorijiy nazariy qarashlarni O‘zbekistonning ijtimoiy-pedagogik sharoiti va ilmiy merosi bilan qiyoslash zarur.

Sandra Ackerning ta’lim tashkilotlaridagi gender munosabatlariga oid yondashuvi ta’lim muassasasini faqat bilim beruvchi tizim emas, balki muayyan ijtimoiy munosabatlar shakllanadigan muhit sifatida o‘rganishga imkon beradi [7]. Nelly P. Stromquistning tadqiqotlari esa xotin-qizlar ta’limini ijtimoiy o‘zgarishlar va gender tengligi bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqadi [8]. Bu qarashlar ta’lim muassasalarida o‘quv mazmuni, pedagogik muloqot va kasbiy yo‘naltirishning teng imkoniyatlarni shakllantirishdagi ahamiyatini asoslaydi.

O‘zbekiston ilmiy adabiyotlarida ham xotin-qizlarning ilmiy salohiyati, gender madaniyati va ta’limdagi faolligiga oid masalalar o‘rganilmoqda. X.T. Komilovaning ilm-fan taraqqiyotida xotin-qizlar faoliyatiga bag‘ishlangan tadqiqoti ayollarning ilmiy faoliyatdagi ishtirokini tahlil qilishga xizmat qiladi [9]. A.R. Sadullayeva talabalarda gender madaniyatini rivojlantirish masalasini ijtimoiy-pedagogik zarurat sifatida yoritadi [10]. U.S. Uktamovaning tadqiqotida esa oliy pedagogik ta’limda talaba-qizlarning tadqiqot va innovatsion kompetensiyalarini rivojlantirish muammolariga e’tibor qaratilgan [11].

Shuningdek, jadid ma’rifatparvarlarining ta’lim-tarbiya haqidagi qarashlari xotin-qizlar ma’rifatini rivojlantirishning milliy tarixiy asoslarini o‘rganishda muhimdir. Abdulla Avloniyning pedagogik merosida ilm-ma’rifat, tarbiya va shaxs kamoloti masalalari markaziy o‘rin tutadi [16]. Ushbu merosni zamonaviy ta’lim yondashuvlari bilan qiyosiy o‘rganish xotin-qizlar ta’limini milliy qadriyatlar, umuminsoniy tamoyillar va zamonaviy kasbiy ehtiyojlar uyg‘unligida rivojlantirish imkonini beradi.

Mazkur manbalarni umumlashtirish shuni ko‘rsatadiki, xotin-qizlar ta’limini rivojlantirishning samarali modeli uchta asosiy yo‘nalishni birlashtirishi lozim: birinchisi — huquqiy kafolatlar va institutsional qo‘llab-quvvatlash; ikkinchisi — sifatli pedagogik muhit va zamonaviy metodlar; uchinchisi — ilmiy, raqamli va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari.

Ilg‘or xorijiy tajribani O‘zbekiston ta’lim tizimiga integratsiyalash mexanizmlari

Xalqaro tajribani milliy ta’lim tizimiga integratsiyalash izchil va bosqichma-bosqich tashkil etilishi lozim. Buning uchun xorijiy yondashuvlarni o‘rganish, milliy ehtiyojlarni aniqlash, metodik mexanizmlarni moslashtirish, tajriba tariqasida joriy etish va natijalarni baholash bosqichlarini o‘zaro bog‘lash zarur.

Birinchi mexanizm — **genderga sezgir pedagogik muhitni rivojlantirish**. Ta’lim dasturlari va metodik materiallarda xotin-qizlarning turli kasb hamda ilmiy sohalardagi yutuqlarini yoritish, barcha ta’lim oluvchilarning qobiliyatlarini rag‘batlantirish va stereotiplardan xoli kasbiy maslahat berish muhimdir.

Ikkinchi mexanizm — **pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirish**. O‘qituvchilar uchun gender tengligi, individual ta’limiy yordam, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli ta’lim bo‘yicha seminarlar hamda malaka oshirish dasturlarini tashkil etish tavsiya etiladi.

Uchinchi mexanizm — **mentorlik va kasbiy yo‘naltirish tizimini rivojlantirish**. Tajribali pedagoglar, olimalar, muhandislar va tadbirkorlarni talaba-qizlar bilan bog‘laydigan mentorlik dasturlari ularning kasbiy tanlovi, ilmiy faoliyati va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

To‘rtinchi mexanizm — **STEM va raqamli ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish**. Maktab va oliy ta’lim muassasalarida dasturlash, robototexnika, muhandislik, matematika va raqamli loyihalarga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlar tashkil etish qizlarning texnologik kompetensiyalarini rivojlantirish uchun imkoniyat yaratadi.

Beshinchi mexanizm — **uzluksiz ta’lim va kasbiy qayta tayyorlashni qo‘llab-quvvatlash**. Moslashuvchan o‘quv dasturlari, masofaviy kurslar, qisqa muddatli kasbiy tayyorgarlik va qayta tayyorlash imkoniyatlarini kengaytirish turli hayotiy sharoitlarda ta’limni davom ettirishga yordam beradi.

Oltinchi mexanizm — **monitoring va baholash tizimini takomillashtirish**. Ta’limga qamrov, o‘qishni davom ettirish, o‘zlashtirish, raqamli kompetensiyalar, ilmiy loyihalarda ishtirok etish va kasbiy rivojlanish kabi indikatorlar orqali amalga oshirilgan chora-tadbirlarning natijalarini baholash lozim.

Natijalar va muhokama

Ilmiy adabiyotlar, xalqaro hujjatlar va milliy normativ-huquqiy asoslarni qiyosiy o‘rganish xotin-qizlar ta’limini rivojlantirishning bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan bir necha yo‘nalishini aniqlash imkonini berdi.

Birinchidan, huquqiy kafolatlar ta’limdagi teng imkoniyatlarni ta’minlash uchun zarur asos bo‘lsa-da, ularning amaliy samaradorligi pedagogik va institutsional mexanizmlarning mavjudligiga bog‘liq. O‘zbekiston Respublikasining tegishli qonunlari va Prezident farmonlarida belgilangan vazifalarni ta’lim muassasalarining kundalik faoliyatiga tatbiq etish ushbu yo‘nalishning muhim shartidir [3; 4; 12].

Ikkinchidan, xorijiy tajriba ta’lim sifatini oshirish, individual yordam ko‘rsatish, uzluksiz ta’limni rivojlantirish va raqamli kompetensiyalarni shakllantirish masalalarini o‘zaro bog‘liq holda ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatadi [14; 15]. Bu yondashuv xotin-qizlarning ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga, olingan bilimlarni kasbiy va ilmiy faoliyatda qo‘llashiga ham ko‘maklashadi.

Uchinchidan, xorijiy va milliy ilmiy qarashlarning tahlili ta’limdagi gender tengligini faqat son ko‘rsatkichlari bilan baholash yetarli emasligini ko‘rsatadi. Ta’lim oluvchilarning kasbiy qiziqishlari, o‘zlashtirishi, ilmiy loyihalardagi ishtiroki, mentorlikdan foydalanishi va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari ham hisobga olinishi lozim [7–11].

To‘rtinchidan, milliy ta’lim tizimiga xorijiy tajribani joriy etishda uning mazmuni, pedagogik shartlari va zarur resurslarini oldindan baholash muhimdir. Xorijiy tajribani o‘zgartirishsiz ko‘chirish o‘rniga, uning samarali jihatlarini milliy ehtiyojlar asosida moslashtirish maqsadga muvofiq.

Muhokama shuni ham ko‘rsatadiki, xotin-qizlar ta’limini rivojlantirishda oila, ta’lim muassasasi, mahalliy hamjamiyat va ish beruvchilar hamkorligi muhim o‘rin tutadi. Xotin-qizlarning ta’lim olish va kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish faqat ta’lim muassasasining vazifasi emas; bu jarayonda ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, kasbiy maslahat va ta’limdan bandlikka o‘tish mexanizmlari ham muhimdir.

Xulosa va amaliy tavsiyalar

Xotin-qizlar ta’limini rivojlantirishga doir xorijiy tajriba, xalqaro hujjatlar, milliy qonunchilik va ilmiy adabiyotlarning qiyosiy-pedagogik tahlili quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini berdi.

Birinchidan, xotin-qizlar ta’limini rivojlantirish inson kapitalini oshirish, gender tengligini ta’minlash va barqaror taraqqiyotga erishishning muhim shartidir. Bu jarayon ta’limga qamrov, ta’lim sifati, kasbiy rivojlanish va ilmiy faoliyatda ishtirok etish imkoniyatlarini birgalikda rivojlantirishni talab qiladi.

Ikkinchidan, O‘zbekiston Respublikasining qonunlari, Prezident farmonlari va strategik asarlari xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash hamda ta’lim imkoniyatlarini kengaytirishning muhim normativ-huquqiy asosini tashkil etadi [1–4; 12].

Uchinchidan, Finlandiya, Yaponiya va Janubiy Koreya tajribasini qiyosiy o‘rganish individual pedagogik yordam, uzluksiz ta’lim, raqamli kompetensiyalar va kasbiy rivojlanish mexanizmlarini milliy sharoitga moslashtirish istiqbollarini ko‘rsatadi.

To‘rtinchidan, xorijiy va respublika olimlarining ilmiy qarashlari xotin-qizlar ta’limini rivojlantirishda pedagogik muhit, gender madaniyati, ilmiy faollik va institutsional qo‘llab-quvvatlashning o‘zaro bog‘liqligini asoslashga yordam beradi [7–11; 13; 16].

Mazkur xulosalardan kelib chiqib, quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. **Xalqaro tajribani o‘rganish:** ta’lim muassasalarida xotin-qizlar ta’limiga oid xorijiy dasturlarni o‘rganish va ularning milliy sharoitga mosligini baholash bo‘yicha metodik guruhlar faoliyatini yo‘lga qo‘yish.
2. **Ta’lim mazmunini takomillashtirish:** o‘quv dasturlari va metodik materiallarda xotin-qizlarning ilm-fan, texnologiya, pedagogika, iqtisodiyot va boshqa sohalardagi yutuqlarini yoritish, kasbiy stereotiplarning oldini olish.
3. **Pedagoglar tayyorgarligini kuchaytirish:** genderga sezgir pedagogika, individual ta’limiy yordam, raqamli o‘qitish va kasbiy maslahat bo‘yicha malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish.
4. **STEM ta’limini rivojlantirish:** qizlarning dasturlash, robototexnika, muhandislik va matematikaga qiziqishini oshirishga qaratilgan to‘garaklar, ilmiy tanlovlar va amaliy loyihalarni tashkil etish.
5. **Mentorlik tizimini joriy etish:** tajribali olimalar, pedagoglar va mutaxassislarni talaba-qizlar bilan bog‘laydigan ilmiy-kasbiy mentorlik dasturlarini rivojlantirish.
6. **Uzluksiz ta’limni qo‘llab-quvvatlash:** xotin-qizlar uchun moslashuvchan jadval asosidagi kurslar, masofaviy o‘qitish va kasbiy qayta tayyorlash imkoniyatlarini kengaytirish.
7. **Ijtimoiy hamkorlikni mustahkamlash:** ta’lim muassasalari, oila, mahalliy hamjamiyat va ish beruvchilar hamkorligida kasbiy yo‘naltirish hamda bandlikka ko‘maklashish mexanizmlarini rivojlantirish.
8. **Natijalarni monitoring qilish:** ta’limni davom ettirish, o‘zlashtirish, raqamli kompetensiyalar, ilmiy faoliyat va kasbiy rivojlanishni baholash uchun aniq indikatorlar tizimini ishlab chiqish.

Umuman olganda, ilg‘or xorijiy tajribani O‘zbekiston ta’lim tizimiga ilmiy asosda integratsiyalash xotin-qizlarning ta’limiy, ilmiy va kasbiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu jarayonning natijadorligi xalqaro tajribani tanqidiy tahlil qilish, milliy qadriyatlar va ehtiyojlarga moslashtirish, pedagogik mexanizmlarni izchil tatbiq etish hamda natijalarni muntazam baholash bilan belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. To‘ldirilgan ikkinchi nashr. — Toshkent: O‘zbekiston, 2022. — 416 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. *Inson qadri, uning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlari uchun*. — Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
3. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo‘lini qat’iy davom ettiramiz*. — Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
4. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. — Toshkent, 2023.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-son “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. URL: https://lex.uz/uz/docs/-5899498
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. URL: https://lex.uz/en/docs/-5841063
7. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining 2021-yil 28-maydagi SQ-297-IV-son “2030-yilga qadar O‘zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasini tasdiqlash haqida”gi qarori. URL: https://lex.uz
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-oktabrdagi PF-6097-son “Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni. URL: https://lex.uz
9. Acker S. Gendered Education: Sociological Reflections on Women, Teaching, and Feminism. — Buckingham: Open University Press, 1994.
10. Stromquist N.P. (Ed.). Women in the Third World: An Encyclopedia of Contemporary Issues. — New York: Garland Publishing, 1998.
11. OECD. *Education Policy Outlook in Finland*. OECD Education Policy Perspectives, No. 14.

12. UNESCO. *Global Education Monitoring Report 2025: Gender Report — Women Lead for Learning*. — Paris: UNESCO, 2025. URL: https://www.unesco.org/gem-report/en/publication/2025-gender-report

13. UNICEF. *Gender-Responsive Remote Digital Learning*. Policy brief. URL: https://www.unicef.org/documents/gender-responsive-remote-digital-learning

14. United Nations. *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. — New York: United Nations, 2015. URL: https://sdgs.un.org/2030agenda

15. OECD. Brussino O., McBrien J. *Gender Stereotypes in Education: Policies and Practices to Address Gender Stereotyping across OECD Education Systems*. OECD Education Working Papers, No. 271. — Paris: OECD Publishing, 2022. DOI: https://doi.org/10.1787/a46ae056-en

Крупская Н.К. *Избранные педагогические произведения*. — Москва: Педагогика, 1980.

Ильин Е.П. *Пол и гендер*. — Санкт-Петербург: Питер, 2010.

. — 2023. — 3-jild, 3-son. URL: https://www.scienceboxuz.uz/index.php/jars/article/view/6220

20. Uktamova U.S. Oliy pedagogik ta’limda talaba qizlarning tadqiqot va innovatsion kompetensiyalarini rivojlantirish muammolari // *Multidisciplinary Journal: Fundamental Research Scientific Journal*. — 2026. — 2-jild, 2-son. — B. 311–316. URL: https://www.globalscholars.uz/index.php/fundamental/article/view/2200

21. Toshova Z. Jadid pedagogik merosidan foydalanish asosida xotin-qizlar ta’lim-tarbiyasini takomillashtirish metodikasi // *Ilm-fan taraqqiyotida zamonaviy qarashlar: muammo va yechimlar*. — 2026. URL: https://conference.scienceboxuz.uz/index.php/ILMFAN/article/view/3698

22. Nurimbetova Sh. Abdulla Avloniy ijodida gender madaniyati va ijtimoiy mas’uliyat g‘oyalarining pedagogik tahlili // *Maktabgacha va maktab ta’limi*. — 2026. URL: https://maktabgacha-va-maktab-talimi-jurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/7610